

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΙΕΡΟΥ ΕΚ ΚΝΩΣΟΥ

Μικρόν πρό τῆς ἐκρήξεως τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ἀνεκάλυψα κατὰ τὴν ΝΔ πρόσβασιν τὴν φέρουσαν πρὸς τὸ ἐπὶ ὑψώματος ἀργιλώδους κείμενον χωρίον "Ἄνω Φορτέτσα τῆς περιοχῆς Κνωσοῦ, ἐν μέσῳ σωροῦ λίθων ἀποτελούντων διαχωριστικὸν «τράφον», τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην ἐνεπίγραφον μαρμαρίνην στήλην, τὴν ὁποίαν, εὐθύς τότε περισυλλέξας, κατένευσα ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου, ὅπου κατεγράφη ὑπ' αὐξ. ἀριθμ. καταλόγου ἐπιγραφῶν 278. Ποῦ ἀκριβῶς ἀνευρέθη ἢ ἐπιγραφῆ δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω. Πολὺ πιθανὸν ὅμως δὲν μετεκομίσθη ἐξ ἀποστάσεως κατὰ τὸ ἄναντες τοῦ λόφου, ἀπλῶς ἵνα ἀποτεθῆ ὡς τυχαῖος λίθος διαχωριστικοῦ τράφου. Τοῦτο δὲν εἶναι ἄνευ σημασίας διὰ τὴν θέσιν τοῦ ἱεροῦ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ἡ ἐπιγραφὴ.

Στήλη ἀετωματικὴ ἐκ παρίου μαρμάρου, ἀκεραία πλὴν μικρῶν ἀποκρούσεων, ἰδίᾳ κατὰ τὰ ἐλαφρῶς δηλούμενα ἀκρωτήρια τοῦ ἀετώματος. Ὑψος 0,75, πλάτος 0,29 - 0,32, πάχος 0,06 - 0,07. Κατὰ τὸ κατώτερον μέρος τῆς ἐπιφανείας ζώνη ἔξεργος πλάτους 0,09, ἀντίστοιχος τοῦ ἐνσφηνουμένου ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τμήματος τῆς στήλης. Οἱ 15 πρῶτοι στίχοι ἐχαράχθησαν σχετικῶς ἐπιμελῶς καὶ μὲ κανονικότητα, τόσον εἰς τὴν εὐθύτητα, ὅσον καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων καὶ τὰ διάστιχα (μόνον τὸ μεταξὺ 4ου καὶ 5ου στίχου εἶναι εὐρύτερον). Ὁ χαραξὰς δὲν ἐφείδεται τοῦ χώρου, δ' ὁ πολλὰ κενὰ ἀφήνονται κατὰ τὸ τέρμα τῶν στίχων. Οἱ τρεῖς ἐπόμενοι στίχοι εἶναι ἐπίσης κανονικοί, ἀλλὰ μὲ λεπτότερα γράμματα, πιθανῶς ὅμως ἡ χαραξὰσα χεῖρ δὲν εἶναι διάφορος τῆς τῶν προηγηθέντων στίχων. Οἱ ἐξ τελευταῖοι στίχοι φαίνεται ὅτι ἐχαράχθησαν ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρός, ἀλλὰ ὁ χαρακτὴρ δὲν εἶχε τὴν εὐχέρειαν νὰ χαραξῆ κανονικῶς καὶ προφανῶς ἐβιάζετο ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τοῦ χώρου τὰ γράμματα συνωσιζονται καὶ οἱ στίχοι δὲν εὐθυγραμμοῦν, οὐδὲ ἀπολείπονται κενὰ κατὰ τὸ τέρμα των Δοθέντος ὅτι κάτω ὑπελείφθη κενὸς χώρος, αἱ ἀνωμαλῖαι δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν μὲ τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἡ στήλη εἶχεν ἤδη στηθῆ, ὅτε ἐχαράχθη τὸ δεύτερον αὐτῆς μέρος.

Τὰ γράμματα τῆς στήλης ἀνήκουν ἅπαντα εἰς ἓνα τύπον καὶ μίαν ἐποχὴν: τὰ ἄκρα τῶν κεραιῶν παχύνονται καὶ ἔχουν κλίσιν νὰ σχηματίσουν ἀκρεμόνας, αἵτινες μάλιστα σχηματίζονται διὰ διασταυρώσεως κατὰ τὰς κορυφὰς τῶν Α, Λ καὶ Δ. Τὸ Α ἔχει κεκαμμένην τὴν ἐνωτικὴν κεραίαν, τὸ Σ παράλληλα τὰ ἄνω καὶ κάτω σκέλη, τὸ Π ἐξέχουσαν ἐκατέρωθεν τὴν ἄνω κεραίαν καὶ ἐνίοτε τὸ ἐν σκέλος κατὰ τι βραχύτερον, τὸ Θ τὴν ἔσω κεραίαν μὴ ἐφαπτομένην τῆς περιφερείας. Ἐκ τοῦ τύπου τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφὴ δύναται νὰ χρονολογηθῆ εἰς τὸν Β' π.Χ. αἰῶνα (πβλ. IC Vol. I, VII 4· VIII 13-14· XVII 8-20) Χαρακτικὸν λάθος, ἂν δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν, ὡς νομίζω, τὸ ΟΕΑΝΓΕΛΟΣ (στίχ. 1) καὶ ΛΑΤΙΜΩΙ (στίχ. 3), εἶναι μόνον ἡ παράλειψις ἐνὸς Α ἐν στίχ. 21. (ΤΚΑΤΑΛΟΙΠΑ).

Ἡ ἐπιγραφή πλὴν τῶν ἔξ τελευταίων στίχων εἶναι εὐανάγνωστος. Διὰ τὴν φωτογράφησιν τῆς πλακῆς (βλ. Πιν. Γ') ἐμελάνθησαν τὰ γράμματα διὰ γραφίτου. Ἰχνη χρώσεως τούτων δι' ἐρυθροῦ ἢ ἄλλου χρώματος δὲν εἶχον διασωθῆ.

Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει ὡς ἀκολούθως :

Οἱ Ἐπίλυκοι Θύχασις ὁ Ἐάν-
 γελος, Αἴολος Ἐτεάροχο,
 Πηρόντας Λατίμοι,
 Δεινομένης Δεξίνα,
 5 Ἐξάκων Σάμω,
 Πειθίας Κοίχιος.
 Κατὰ πρόσταγμα
 σὺν θεοῖς πᾶσι καὶ
 τῷ πατρὶ καὶ
 10 Ἀρτέμιδι Σκοπελίτι,
 καὶ τὸς ἀφεταιίροσ
 καὶ Ἀσσυρίας
 ἀπὸ τῶ ἱεροῦ ἀπέ-
 χεθθαι καὶ τὰ κα-
 15 τάλοιπα ἐμὶν μελησεῖ.
 Κιθαριστὰς
 Ἀριστόδαμος
 Διοκλείος.
 Ἀνεξέλεντα ἦτω τὰ ἐγὼ
 20 πρᾶσσω καὶ μὴ ἀψυχῆν, σὺν
 θεοῖς πάνσιν τ(ὰ) κατάλοιπα
 ἐμὶν μελησεῖ ἔρπεν ἐπὶ τὰ[ν
 προκειμέναν χρῆσαν, ὅπνι κ[α
 πασανκελθῆι.

Γλωσσατῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ἡ κρητικὴ διάλεκτος, ἡ ὁποία, ὡς γνωστόν¹⁾, διατηρεῖται μέχρις αὐτοῦ τοῦ Α' αἰῶνος, ἀνθισταμένη ἀπέναντι τῆς Κοινῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὄχι πολλοὶ τύποι ὑπεισέρχονται. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιγραφῆς²⁾ μας αἱ τοπικαὶ παραλλαγαὶ τείνουν νὰ ἐξισωθοῦν καὶ εἰς ὁρισμένην μάλιστα περιοχὴν, μεταξὺ κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς Κρήτης, δημιουργεῖται εἶδος κοινῆς δωρικῆς διαλέκτου. Εἰς τὴν ἐξισωτικὴν ταύτην ὀυστότητα μᾶλλον παρὰ εἰς ἐπίδρασιν τῆς Κοινῆς ὀφείλεται ἡ διπλοτυπία τοῦ πᾶσι καὶ πάνσιν³⁾ (στ. 8 καὶ 21)

¹⁾ Albert Thumb, Handbuch d. griech. Dialekte, Heidelberg 1909, σ. 123.

²⁾ Ἐσωτερικὸν -νσ- διατηρεῖται ἐν τῇ κεντρικῇ Κρήτῃ, ἐνῶ ἀλλαχοῦ τὸ ν

καὶ ὁ τύπος *θεοῖς ἀντὶ θιοῖς*³ (στ. 8 καὶ 21). Ἀναμφιβόλως ἐξ ἐπιδράσεως τῆς Κοινῆς ἐρμηνεύεται ὁ τύπος *πράσσω*, ἀντὶ *πράδδω* ἢ *πράττω*⁴. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιδράσεως ὑπάρχουν μεταβολαὶ τῆς δωρικῆς ψιλώσεως εἰς λέξεις τῆς ἐπιγραφῆς — δασύνσεως παραδείγματα τῆς Γ' καὶ Β' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἐκ Κνωσοῦ μάλιστα, δὲν σπανίζουν⁵—δὲν γίνεται ἐμφανές : ὡς ἐκ τούτου διειρηθήσαμεν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τὴν ψιλώσιν⁶. Διειρηθήσαμεν ἐπίσης τὸν δωρικὸν μέλλοντα *μελησεῖ* (στίχ. 15 καὶ 22), ὅστις θὰ ἠδύνατο ἐξ ἐπιδράσεως τῆς Κοινῆς νὰ ἔχη : *μελήσει*. Τύποι, οἷοι : *τὸς ἀφεταιῖρος*⁷ (= τοὺς ἀφεταιίρους, στίχ. 11), *ἀπέχεσθαι*⁸ (= ἀπέχεσθαι, στ. 13), *Διοκλέϊος*⁹ (= Διοκλέους, στίχ. 18), *ἔρπεν*¹⁰ (= ἔρπειν στ. 22), *ἀψυχηῖν*¹¹ (= ἀψυχεῖν, στίχ. 20), *χορίαν*¹² (= χορεία, στίχ. 23), *ὄπνι*¹³ (= ὄπου, στ. 23), εἶναι κανονικοὶ διὰ τὴν περιοχὴν τῆς Κνωσοῦ. Ἡ κατ' ἀφομοίω-

ἀποβάλλεται ὑπὸ ἀντέκτασιν : Thumb, 127, J. Brause, Lautlehre der kret. Dialekte, Halle a/S 1909, σ. 120, ὅπου τὰ νεώτερα παραδείγματα διατηρήσεως τοῦ -*νσ* ἐν τῇ κεντρικῇ Κρήτῃ.

³) Παραδείγματα ἐκ πόλεων, ἐνθα ἡ ἐκλέπτυνσις τοῦ *σ* εἰς *ι*, βλ. ἐν F r. Kieckers, Die lokalen Verschiedenheiten im Dialekte Kretas, Inaugural-Dissertation, Marburg 1908, σ. 6-11· ἡ Κνωσὸς εὐρίσκεται μεταξύ τῶν πόλεων τούτων.

⁴) Kieckers, 45.

⁵) Αὐτόφθι, 54.

⁶) Τὴν βαθμιαίαν ἐγκατάλειπιν τῆς ψιλώσεως ἐν τῇ κεντρικῇ Κρήτῃ ἀπέδοσαν οἱ γλωσσολόγοι, ἄλλοι εἰς τὴν προϊούσαν ἐξισωτικὴν τάσιν τῶν τοπικῶν τῆς νήσου διαλέκτων (Thumb, 124), ἄλλοι εἰς ἐπίδρασιν τῆς Κοινῆς (Kieckers, 54).

⁷) Εἰς τὴν ὀμάδα τῶν πόλεων Κνωσοῦ, Γόρτυνος, Λύττου καὶ Ὀλοῦντος, τὸ καταληκτικὸν -*νσ* παραμένει ἢ μετατρέπεται εἰς -*ς* ἄνευ ἀντεκτάσεως : Thumb, 127, Kieckers, 32, Brause, 120 κ.ἐξ. Ἡ παρατήρησις τοῦ πρώτου, ὅτι ὁ βραχὺς τύπος *τὸς* ἀπαντᾷ πάντοτε πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ συμφώνου, ἐνταῦθα δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν.

⁸) Thumb, 129, Kieckers, 46, Brause, 24.

⁹) Ἐκ *Διοκλέϊος (οὐ. *Διοκλῆς*)· βλ. Brause, 79, ὅπου παραδείγματα *Διοκλέϊος* καὶ Ὀρθοκλέϊος ἐκ Λατοῦς : αἱ Ὀλοῦντος (βλ. καὶ IC II, XXVIII 1 : Ἰπποναξ *Διοκλέϊος*) καὶ 114, Kieckers, 7 καὶ 15, Thumb, 125.

¹⁰) Ἰδίως Kieckers, 61· βλ. Thumb, 132. Εἰς πόλεις τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης ἐπικρατοῦν ἤδη ἀπὸ τοῦ Γ' αἰ. οἱ τύποι τῆς Κοινῆς εἰς -*ειν*.

¹¹) Kieckers, 63-64· ὁμοίως οἱ τύποι τῆς Κοινῆς εἰς -*εῖν* ἀπὸ τοῦ Γ' αἰ. ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρήτῃ. Thumb, 132.

¹²) Brause, 71-72, ὅπου καὶ παράδειγμα *χορίαν* ἐκ τῆς συνθήκης Λατοῦς καὶ Ὀλοῦντος.

¹³) Διὰ τὴν τοπικὴν πτώσιν εἰς -*νι* βλ. Kieckers, 92 : *ὄπνι* ἐν Γόρτυνι (βλ. *hoπνι* IC I, VIII 4β, 19), *νι* ἐν Ἱεραπέτρῃ. Τὴν κατάληξιν ἀποδίδει εἰς προελληνικὴν ἐπιβίωσιν.

σιν δάσυνσις ψιλοῦ προηγηθείσης συλλαβῆς (Θύχασις, στίχ. 1), ἐνῶ ἀποτελεῖ τὸν κανόνα εἰς ἀρχαϊκὰς ἐπιγραφὰς τῆς Γόρτυνος καὶ Κνωσοῦ¹⁴, δὲν εἶναι μεμαρτυρημένη ἐκ νεωτέρων ἐπιγραφῶν. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ὀνόματος παλαιότερον παραδεδομένου τύπου. Διὰ τὴν συναίρεσιν τοῦ -αί'ο- εἰς α εἰς τὸ Λαο- ὡς α' ἢ -λαὸς ὡς β' συνθετικὸν ὄνομα (ἐνταῦθα *Λατίμωι* στίχ. 3), δὲν γίνεται διάκρισις εἰς τοπικὰς παραλλαγὰς¹⁵. Παραδείγματα ἀναλόγων τύπων τοῦ Σκοπελίτι (= Σκοπελίτιδι, στίχ. 10) πρὸβλ. τὰ Ἀρτέμι (IC Vol. I, XXIV 3), Σχινοῦρι (αὐτ. II, X 1, 22), Λεραμίτι (αὐτ. I, XVI 26, 8), Σαράπι (αὐτ. XXII 11).

Ἀξιοσημεῖοι τύποι, ἰδιαιτέρας χοήζοντες ἐρμηνείας, εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: Ἐάνγελος (= Εὐάνγελος, στίχ. 1)—ἂν βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ χαρακτηριστοῦ λάθους ἀντὶ Θεάνγελος¹⁶ ἢ, ὀλιγώτερον πιθανῶς, κατὰ παράλειψιν γραμματος Ἐξάνγελος—, τοῦ ὁποίου κρητικὸν ἀνάλογον γνωρίζω μόνον τὸ ἐκ Λάμπας Ἐχαρίδας¹⁷ (= Εὐχαρίδας), ὑπάρχον ὅμως ἀνάλογα ἐξ ἄλλων δωρικῶν περιοχῶν: Ἐαμερίς (= Εὐαμερίς), Θέδωρος, Θεδωρίδας, Θεκλῆς, Κλέπολις (ἐκ Θεόδωρος, Θευδωρίδας, Θευκλῆς, Κλεύπολις)¹⁸. *Λατίμωι* (στίχ. 3), ὅπου δὲν πρόκειται περὶ χαρακτηριστοῦ λάθους ἀντὶ *Λατίμω*, ἀλλὰ περὶ ἰσοδυνάμου γραφῆς λόγῳ ἕξομοιώσεως τῶν φθόγγων ΩΙ καὶ Ω, ἰδίως κατὰ τὸν Β' π.Χ. αἰῶνα, τῆς ὁποίας παραδείγματα βλ. παρὰ Brause¹⁹. Ὁ τύπος ἐμίν (στίχ. 15 καὶ 22, = ἐμοί, καὶ ὄχι ἀμίν, ἀμῖν, τοῦ ὁποίου ἢ μετατροπὴ εἰς ἐμίν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐρμηνευθῆ γλωσσολογικῶς), τύπος γνωστὸς μόνον ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀττικῇ εὐρεθείσης κρητ. ἐπιγραφῆς CIA II. 549) (ἐμίν αὐτῶ[ι]) καὶ ἐκ τῆς φιλολογικῆς παραδόσεως (οὕτω παρ' Ἐπιχάρμω, 94, 9, Θεοκρίτω, 4, 30 καὶ Μεγαρεῖ παρ' Ἀριστοφάνει²⁰, Ἀχάρνεῖς στίχ. 734, ἐνῶ ὁ πληθ. ἀμῖν στίχ.

¹⁴) Brause, 192. (παραδείγματα ἐκ Γόρτυνος: *Θύχάγαθαῖ*, *θύχαι*), K i e c k e r s, 73. Τὸ ὄνομα ἀλλαγῶν *Τύχασις* καὶ *Τυχάσιος* (IC I, XVIII 68, XXII 51, IC II, III 7) ἀλλὰ *Εὐθυζίων* (I, XVII 9).

¹⁵) Brause, 97. διὰ τὸ α' συνθετικὸν ὁ συνηρημένος τύπος εἶναι ὁ κανονικός, διὰ τὸ β' ἀπαντοῦν ἐκ παραλλήλου ὁ τε συνηρημένος καὶ ὁ ἀσυναίρετος.

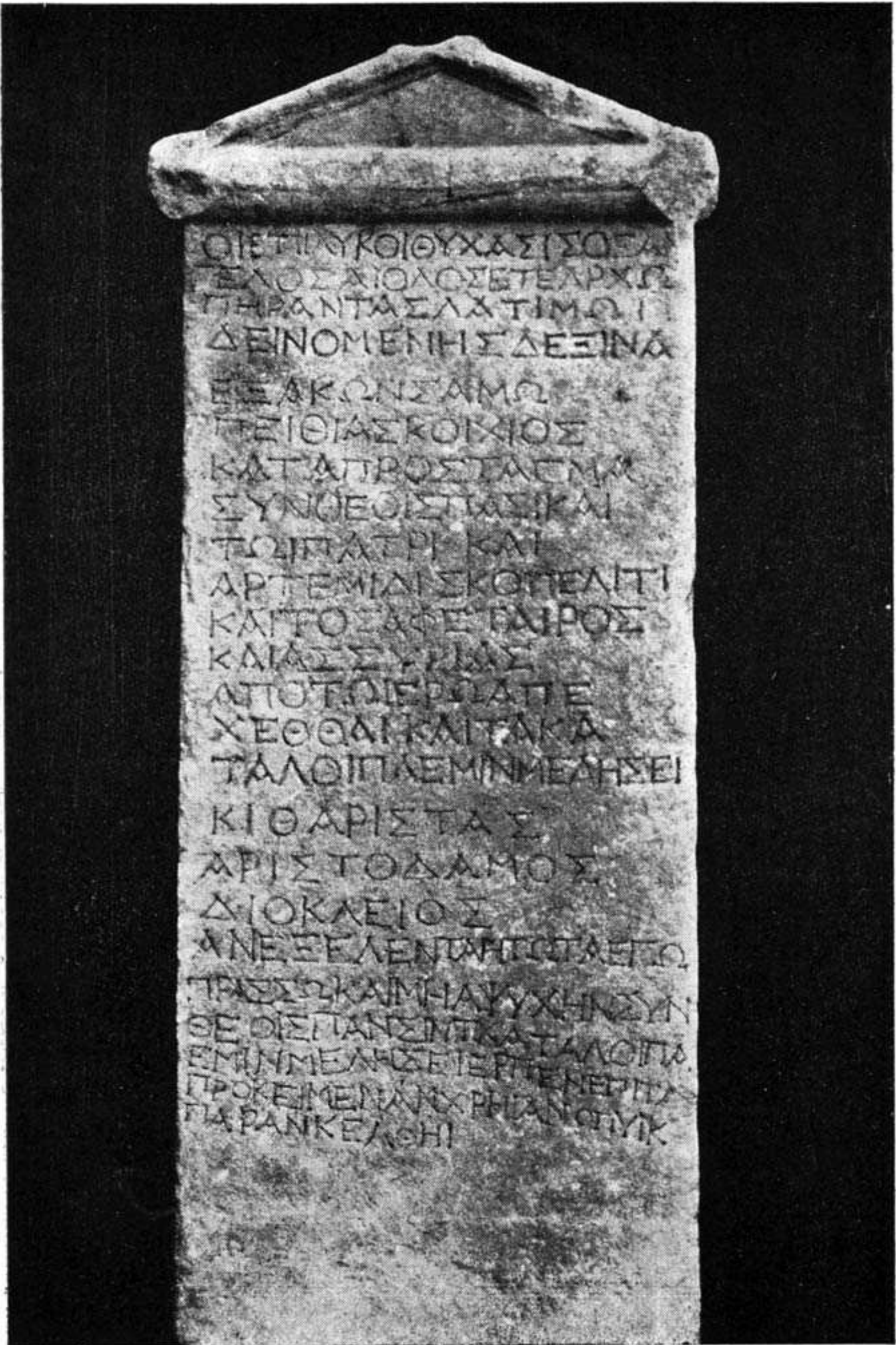
¹⁶) *Θιάνγελος* θὰ ἦτο ὁ κανονικός τύπος διὰ τὴν κεντρικὴν Κρήτην. Περὶ τῶν τοπικῶν παραλλαγῶν τοῦ *θιο-*, *θεο-*, *θευ-*, βλ. K i e c k e r s, 15-16. Παραδείγματα *θεο-*, ὄχι ἀποδεικτικά, ὡς νεωτέρων χρόνων, ἐκ Λύττου προσάγει ὁ Brause, 80.

¹⁷) IC II, XVI praef. Histor. Τὸ Ἐπορος (*Εὐπορος* ἢ Ἐφορος;) τῆς ἐκ Ριζηνίας ἐπιγραφῆς I, XXVIII 3 μᾶλλον ἀμφίβολον.

¹⁸) Ἐαμερίς ἐκ Στειρίας: P a p e, Wörterbuch d. Eigennamen. Τὰ ἐκ *θε-* (= *θευ-*) παρὰ T h u m b, 118, 148.

¹⁹) Brause, 19-20. ἐκ Κνωσοῦ: *ἐρπέτωι*, *Ἀπολλοδότῳι* καὶ *Κωλώτῳι*,

²⁰) Βλ. T h u m b, 119.

Ἐπιγραφή ἱεροῦ ἐκ Κνωσοῦ.

821, 832²¹⁾ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζων. Ἄνεξέλεντα (= ἀνεξέλεγκτα, στίχ. 19), τοῦ ὁποίου ἡ προέλευσις: ἀνεξέλεγκτα - ἀνεξέλεντα - ἀνεξέλεντα ἐρμηνεύεται ἐξ ἀναλόγων (πβλ. Λυκτίων - Λυτίων)²²⁾. Ὁ τύπος ἦτω δὲν εὐρίσκει εὐχερῆ ἐρμηνείαν καὶ ἐμφανίζεται μᾶλλον ὡς ψευδοδιαλεκτικός. Εἰς τὰς κρητικὰς ἐπιγραφὰς ἀπαντᾷ πανταχοῦ ὡς γ' ἐν. προστ. ἔστω²³⁾, τοῦ ὁποίου ἡ μεταβολὴ εἰς ἦτω εἶναι δυσσερμήνευτος. Ἄν πρόκειται περὶ γ' πληθ. προστ., τοῦ ὁποίου οἱ παραδεδομένοι τύποι εἶναι: ἔστων, ἔντων, ὄντων καὶ ἐόντων²⁴⁾, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐρμηνεία του ἐκ τοῦ τύπου *ἔντω, μὲ ἀποβολὴν τοῦ ν καὶ ἀντέκτασιν, τύπου ὅμως ἔχοντος μόνον ἀντίστοιχα ἐκ Πραισοῦ²⁵⁾. Ψευδοδιαλεκτικός τύπος ἐκ ῥ. ἡμί²⁶⁾, ἀπαρ. ἡμεν, δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ δημιουργηθῆ.

Διὰ τὴν σύνταξιν ὄπνι κα πβλ. ὅσα ὁ Jacobstahl διὰ τὴν χρῆσιν προτάσεων εἰσαγομένων δι' ἀναφορικῶν μορίων λέγει²⁷⁾.

Ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς παρατηροῦμεν τὰ ἀκόλουθα:

Στίχ. 1. Οἱ ἐπίλυκοι²⁸⁾ εἶναι προφανῶς ὀνομασία ἀρχῆς, τῆς

²¹⁾ Πβλ. ἀνάλογον τύπον τοῦ αὐτοπαθοῦς Fiv (ἐνῶ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ὁ ἀντίστοιχος τύπος εἶναι Foī ἢ αὐτῶι): Th u m b, 131.

²²⁾ Βλ. Brause, 163. Ὁ αὐτὸς ὀρθῶς παρατήρησεν (σ. 202), ὅτι ἡ κατὰ κανόνα γραφὴ τοῦ ν πρὸ οὐρανισκοφώνου (ἐνταῦθα ἀνεξέλεντα, Ἐάγγελος) δὲν ἐπιτρέπει νὰ διαγνωσθῆ ἡ ἀκριβὴς αὐτοῦ, οὐρανισκόφωνος ἢ ὀδοντόφωνος προφορά. Ὅμως εἰς νεωτέρας ἐπιγραφὰς ὑπάρχει ἀπόδοσις καὶ διὰ τοῦ γ: σύγ Κύαι, τὰγ Γᾶν.

²³⁾ Οὕτω παρὰ Blass, Die kret. Inschriften, 5149, 20: καὶ ταῦτα ἔστω κύρια 5044, 4 καὶ 31: ἐπιγαμία δὲ ἔστω..., ἐξαγωγή δὲ ἔστω... 5027: κύριος ἔστω.

²⁴⁾ Σπανίως, καὶ ἐξ ἐπιδράσεως τῆς Κοινῆς, ἔστωσαν πβλ. Kieckers, 70 Σκιᾶ, Περὶ τῆς κρητικῆς διαλέκτου, Ἀθῆναι 1891, 133. Blass, 5149, 23: κύριοι ἔντων.

²⁵⁾ Blass, 5120, 18: οὔτοι πλόντω... 21: ἀποδόντω.

²⁶⁾ Th u m b, 126, 132. Εἰς Μεσσηνίαν τύπος ὑποτ. γ' πληθ. ἦνται (αὐτ. 102).

²⁷⁾ Hans Jacobstahl, Der Gebrauch d. Tempora u. Modi in d. kret. Dialektinschriften (Beih. zum XXI Band d. «Indogerm. Forschungen»), Strassburg 1907, σ. 109 διὰ καθορισμὸν ἀορίστου συχνότητος, π. χ. ὄπε κα γασύει,... ὄπῶ κ' εἰ,... ὄπῆι κ' ἦι. Πβλ. καὶ Th u m b, 133. Ἀναφορικὴν πρότασιν σημαίνουσαν τὸ δυνατόν: ὄπνι ἐπελευσεῖ (Γορτ. Δωδ. IV, 15) φέρει, ὡς παράδειγμα ὁ Σκιᾶς, 166. Ἀνάλογοι χρήσεις: Blass, 5024, 9: ὄπνι κα δύνωνται 5018, 6: ὄπνι κα παρκαλίωντι 5041, 16: νῖ κα Ιεραπύτιος... IC I, VIII 4β, 19: ἠέπεσθαι ἠοπνι κα δέεται.

²⁸⁾ Ἀνάγνωσις: οἱ ἐπὶ Λύκοι (= οἱ ἐπὶ Λύκω) γλωσσολογικῶς δὲν θὰ ἀπεκλείετο, ἀφοῦ ὑπάρχουν παραδείγματα τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ ο καὶ ω, οἱ καὶ ωι εἰς ἐπιγραφὰς τῆς κρητικῆς διαλέκτου (Brause, 10 καὶ 20), ἐπίσης δὲ τῆς

ὁποίας ἀνάλογον παρέχει ἢ ἐν Ὁξφόρδη συνθήκη Ἱεραπυτνίων καὶ Πριανσίων: οἱ ἐπίδαμοι τῶν κόσμων²⁹, ὅπου ὅμως δὲν γίνεται φανερόν, ἂν πρόκειται περὶ ὀνομασίας ὠρισμένων κόσμων ὡς ἀρχῆς ἢ περὶ ἀπλοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν κόσμων ὡς ἐνδημοίωντων³⁰. Τοιαύτη ἀρχή, εἴτε πολιτικὴ εἴτε θρησκευτικὴ, εἶναι ἀλλαχόθεν ἄγνωστος, οὐδὲ δύναται ἀκριβῶς νὰ συναγάγη τις περὶ αὐτῆς ἐκ τῆς ὀνομασίας. Ἐπιλύκειον ἐκαλεῖτο τὸ ἀρχεῖον τοῦ πολεμάρχου ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ ὁμοία ὀνομασία ἀρχείου ἐν Κρήτῃ δὲν μαρτυρεῖται καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀπίθανος εἶναι, ἂν τὸ ἐν Ἀθήναις ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ Ἐπιλύκου³¹. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τούτῳ ἐδρεύοντες ἄρχοντες θὰ ἠδύναντο νὰ κληθοῦν Ἐπιλύκειοι, ἀλλὰ ὄχι Ἐπίλυκοι. Ἐπειδὴ οἱ ἐν στίχ. 1-6 ἀναφερόμενοι ἀπετέλουν πιθανώτατα ἱερατικὴν ἀρχήν, καθ' ὅλας μάλιστα τὰς ἐνδείξεις ἱεροῦ θιάσου ἢ ἐταιρείας (πβλ. *Εὐάνγγελος ἢ Θεάγγελος, ἀφεταιρῶν*), ἔσχον ἴσως τὸ ὄνομα ὡς ἐπὶ *λύκη³², κατὰ τὸ λυκαυγὲς τὰς συνόδους ποιούμενοι, ὡς οἱ ἐπὶ νομηνία ἐκαλοῦντο Νομηνιασταί, ἢ—ἂν τὸ λύκη δύναται νὰ σημάνη μακροτέραν χρονικὴν περίοδον (πβλ. *λυκάβας*)—οἱ κατὰ ταύτην τὴν ἀρχὴν φέροντες. Ἀνάλογοι πρὸς τὴν τελευταίαν ἐκδοχὴν ἱερατικοὶ τίτλοι ὑπῆρξαν οἱ ἐπιμήνιοι³³ καὶ βραδύ-

γραφῆς ωὶ ἀντὶ ω (αὐτ. 19), περὶ ἧς ἐγένετο ἤδη λόγος ἀνωτέρω σ. 96 καὶ ὑποσ. 19). Τοιαύτη ὅμως ἀπόδοσις δὲν φαίνεται ἐνταῦθα ἱκανοποιητικὴ.

²⁹) Blass, 5040, 33.

³⁰) Τοῦτο δὲν καταφαίνεται, οὐδὲ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Σκιᾶ, αὐτ. 158, ὀρθῆς δοθείσης ἐρμηνείας: «τοὺς ἐν τῇ πόλει διαμένοντας καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ὑποθέσεων μόνους ὑπευθύνους κόσμων». Ἐπιδημιουργοὶ ἐστέλλοντο ὑπὸ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν ἀποικίαν Ποτειδαίαν (Θουκ. 1, 56· σχολ.: ἄρχοντας πεμπομένους, φυλάρχων τάξιν ἔχοντας).

³¹) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. III, 5: ὁ πρότερον μὲν ἐκαλεῖτο πολεμαρχεῖον, ἐπεὶ δὲ Ἐπίλυκος ἀνωκοδόμησε καὶ κατεσκευάσεν αὐτὸ πολεμαρχήσας Ἐπιλύκειον ἐκλήθη. Ἐξ οὗ ὁ Ἡσύχιος: Ἐπιλύκειον ἀρχεῖον τοῦ πολεμάρχου Ἀθήνησιν.

³²) Λέξις ῥιζικὴ ἀπαντῶσα μόνον παρὰ Μακροβίῳ (Saturn. 1, 17), ἐξ ἧς τὰ ἀμφιλύκη καὶ λυκάβας. Πβλ. καὶ Darémberg-Saglio, Dictionnaire d. antiquités (ἐν τοῖς ἐξῆς: Dar. - Sagl., I, 317a, III, 1320β).

Παραγωγὴ τοῦ ὀνόματος ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ θηρίου θὰ ἦτο παραδεκτὴ ὑπὸ τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὰ μέλη τοῦ θιάσου ἢ ἐταιρείας, εἶχον τὸ ὄνομα λύκοι—ὁ λύκος συνεδέετο τόσον μὲ τὸν Ἀπόλλωνα, ὅσον καὶ μὲ τὴν ἀδελφὴν Ἄρτεμιν καὶ τὴν μητέρα Λητώ (Dar. - Sagl. III, 983β· Παυσ. II, 19,3· VIII, 38, 4-7)—ὡς εἰς θιάσους, μυστικὸς μάλιστα, οἱ θιασῶται ἐκαλοῦντο μὲ διάφορα ὀνόματα ζῴων: ταῦροι, μέλισσαι, ἵπποι (Dar. - Sagl. V 265a), κόρακες, ἀετοί, ἱέρακες (Dar. - Sagl. III 1948β). Ἐπίλυκοι θὰ ἦσαν οἱ ἄρχοντες τῶν λύκων· πβλ. ἐπισσόφοι, ἐπιδημιουργοί.

³³) Οἱ ἐπιμήνιοι ἦσαν ἐνιαχοῦ (μάλιστα ἐν Μ. Ἀσίᾳ) πολιτικοὶ ἄρχοντες (Dar. - Sagl. I, 317a· III, 1320 β)· συνήθως ὅμως (ὡς ἐν Κῶ, Ἐπιγρ. Κῶ 36β, 25· ἐν Σάμῳ: ἐπιμήνιοι τῆς πανηγυρικῆς συνόδου τῆς ἐν Ἐλικῶνι γινομένης:

τερον ἢ ἐφημερία⁸⁴ (ἐξ ἧς ἱεροῦς τάξεως οἱ σημερινοὶ ἐφημέριοι). Ἐπισσόφοι ἀσκοῦν θρησκευτικὰ ἔργα «συναγωγᾶς» διὰ θυσίας κατὰ τὴν ἐκ Θήρας ἐπιγραφὴν *Ziehen*, 129 (*Dar-Sagl.* V, 265a).

Θύχασις ὁ Ἐάγγελος: Τὸ ὄνομα *Τύχασις* ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὴν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐπιγραφὴν ἐκ Λύττου IC vol. I, XVIII 68. Συχνότερον (δὶς)⁸⁵ ἀπαντᾷ ὑπὸ τὴν μορφήν *Τυχάσιος*. Συγγενῆ εἶναι τὰ *Τυχαμένης-συχνόν-*, *Τύχων*, *Τυχικός* καὶ *Τυχάνωρ*⁸⁶. Τὸ παραθετικῶς ἀκολουθοῦν ὄνομα (ὁ *Εὐάγγελος*) δὲν φαίνεται κύριον (καίτοι ὡς τοιοῦτον ἀπαντᾷ· πβλ. IC Vol. I, XVII 110)⁸⁷, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἱερατικὸς τίτλος, ὡς κατωτέρω (στίχ. 16) τὸ *κιθαριστίας*⁸⁸. *Θεαγγελεύς*⁸⁹ κατὰ τὸν Ἰσύχιον ἦτο ὁ προκηρύττων ἐορτὴν ἢ πανήγυριν καὶ ἐνταῦθα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχωμεν *Θεάγγελος* ἀντὶ ὁ *Ἐάγγελος*, ἂν ἐπρόκειτο περὶ, συνήθους ἄλλως, χαρακτηριστικοῦ λάθους. Ὁ παρ' Ἡσυχίου ὁμοῦς τίτλος προσφέρεται ὡς ἀνάλογος καὶ διὰ τὸ δεύτερον.

Στίχ. 2. *Αἴολος Ἐτεάρχω*: Τὸ πρῶτον ὡς κύριον ὄνομα ἐν Κρήτῃ δὲν ἀπαντᾷ, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς ταύτης φαίνεται σπανιώτατον⁴⁰. Τὸ ὄνομα ὁμοῦς *Ἐτεάρχος* φέρουν, πλὴν τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῆς

Ziehen, 115· ἐν Μινώα Ἀμοργοῦ τῶν ἐκεῖ Σαμίων: αὐτ. 98· ἐν Θήρα: αὐτ. 129) ἦσαν θρησκευτικοὶ λειτουργοὶ ἐπιφορτισμένοι κυρίως μὲ τὴν τέλεσιν θυσιῶν (*Dar. - Sagl.*, II 694, IV, 934β, V 265a).

⁸⁴) Οὕτω ἐκαλεῖτο ἡ τάξις ἢ σειρὰ ἱερέων, οἵτινες ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα κατὰ περιόδους ἐξεπλήρουν ἱερατικὴν ὑπηρεσίαν (Παλ. Διαθ. Α'. Παραλ. ΚΔ', Εὐαγγ. Λοουκᾶ, 5· ὡς ἱερατικὴ ὑπηρεσία ἐν ὠρισμένην σειρᾷ ἡμερῶν Π. Δ., Νεμ. ΙΓ', 30). Ἀνάλογος ἀρχὴ ἡμέρας ἦτο ἡ τῶν *Ἐφημερευτῶν* (Φίλων, 2, 481, 32). Ὁ τύπος *ἐφημέριοι* εἶναι ἰσοδύναμος τοῦ *ἐφήμεροι*, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν εἶναι γνωστὸν ὡς τίτλος ἀρχῆς.

⁸⁵) IC I, XXII 51· vol. II, III 7.

⁸⁶) *Τύχων*: II, XXV 6A· *Τύχαινα* vol. I, XXII 50· *Τυχικός*: XVIII 58 καὶ 111, *Τυχάνωρ*: *Blass*, 5135a.

⁸⁷) *Εὐαγγέλου*, ἄρχοντας ἐν Δελφοῖς καὶ Τανάγρα, βλ. *Pauly-Wissowa*, *Realenc.* (ἐν τοῖς ἐξῆς *P.W. Real.*): *Evangelos* (Kirchner).

⁸⁸) Τοιοῦτος τίτλος δὲν ἔχει παραδοθῆ, εἰμὴ ὡς ἐπίκλησις θεοῦ (διὰ τὸν Δία καὶ Ἑρμῆ· ἐπίσης *Ἄγγελος* διὰ τὴν Ἄρτεμιν, Ἐκάτην καὶ τὸν Δία· πβλ. *P.W. Real.*: *Angelos* καὶ *Evangelos*) ἢ ὡς ὀνομασία θεότητος (*Εὐαγγελίς*, θεὰ ὑποτακτικὴ τῆς Ἥρας ἐν Σάμῳ, πβλ. *C. Curtius*, *Urkunden z. Geschichte von Samos*, Wesel 1873) ἢ ἡρώος (*Εὐάγγελος* κατὰ ἐφέσιον θροῦλον ἐκλήθη ὁ ποιμὴν Πιξόδαρος, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν λαμπροῦ λατομείου μαρμάρου διὰ τὸ Ἀρτεμίσιον: *Vitruv.* X, 7). Ὡς τίτλος ἀρχοντος θιάσου ἢ ἐταιρείας δὲν εἶναι ἀπίθανος (οὕτω *εὐκοσμος*: *Dar.-Sagl.* III, 337a· *εὐαγής*: IV, 252β· μὲ ἀνάλογον λειτούργημα: *συναγωγός*, *προφήτης*: V, 265a· *θεαγγελεύς*).

⁸⁹) *Θεαγγελίς* ἦτο ὄνομα μεθυστικῆς τινος βοτάνης (*Plin.* H. N. 24, 102) καὶ εἶναι γνωστὸς ὁ ῥόλος τοιούτων βοτανῶν διὰ τὴν θεαγωγίαν.

⁴⁰) *Pape*, *Αἴολος*, ὅπου μόνον ὡς ὄνομα θεῶν καὶ ἡρώων.

Ἄξου (Ἡροδ. IV, 154), δύο πολίται ἐκ Πριανσοῦ καὶ Ὀλοῦντος⁴¹.
Ἐτεάνωρ ἐξ Ἱεραπύτνης παρὰ P a r e.

Στίχ. 3. Πηράντας Λατίμοι: Τὸ πρῶτον εἶναι ἄγνωστον ὄνομα, σχηματισθὲν ἴσως ἐκ τοῦ Πήρας (= Πείρας, -αντος), ὡς τὸ Μελάντας ἐκ τοῦ Μέλας⁴². Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ὄν. Λατίμων (= Λαοτίμων) ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος. Πλῆθος ἀναλόγων παρέχουν αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Κρήτης: Λάμυρος, Λασθένης, Λάτιγος, Λαφείδης, Λαγόρας, Λαδίκα, Λάμαχος, ἀλλὰ καὶ Ἀνδροόλας, Πορθοσίλας, Φιλόλας, Μισγόλας, Κρεσίλας, Ἀρκεσίλας, Ἡρίλα. Λάτιμος ἐπὶ σμυρναϊκοῦ νομίσματος Mionnet III, 203).

Στίχ. Δεινομένης Δεξίνας: Τὸ πρῶτον, ὄχι σπάνιον ἐκτὸς τῆς Κρήτης, δὲν μοὶ εἶναι γνωστὸν ἐξ ἄλλης κρητικῆς ἐπιγραφῆς. Τὸ ἐξ Ὀλοῦντος Δεῖνις εἶναι δωρικὸς τύπος ἀντὶ τοῦ Δεινίας⁴³. Τὸ Δεξίνας εἶναι, φαίνεται, τὸ κρητικὸν ἰσοδύναμον τοῦ Δεξίνας (πβλ. τὰ ἀνωτέρω εἰς -λας· νακόρος εἰς ἐπιγραφὰς μάλιστα τῆς Λεβῆνος). Θὰ ἠδύνατο ὅμως νὰ εἶναι καὶ συγκεκριμένως τύπος τοῦ Δεξίνομος (πβλ. IC Vol. II, VII 5) ἢ ἄλλου ὀνόματος (Δεξίνικος, Δεξινάυτας).

Στίχ. 5. Ἐξάκων Σάμων: Τὸ πρῶτον, συντετμημένος τύπος τοῦ Ἐξάκεστος, ὀνόματος κοινοῦ καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἔξω αὐτῆς⁴⁴, ἀπαντᾷ πλέον ἢ ἅπαξ⁴⁵. Ἐπίσης τὸ ἐκ προελλ. θέματος σαμ-, σημαίνοντος τὸ ὑψηλόν, ὄνομα Σάμος⁴⁶.

Στίχ. 6. Πειθίας Κοίχιος: Τὸ πρῶτον, ἂν καὶ μοὶ εἶναι γνωστὸν ἐξ ἑνὸς μόνου παραδείγματος (Τύχωνος τῷ Πειθία IC Vol. I, XIX 3 A ἐκ Μάλλας), δὲν θὰ ἦτο σπάνιον ὄνομα, ἀφοῦ τὰ ἐκ θ. πειθ- ἀνάλογα εἶναι συχνὰ ἐν Κρήτῃ (Πειθαγόρας, Πεισαγόρας, Πεισιδίκα, Πείσων, Πείσινλος, Πεισίλα). Τὸ δεύτερον ἐξ ὀνομαστ. Κοίχιος (πβλ. Δεῖνις, Μοῖρις, Χῆρις, Τεῦφρις, Φάνις, Βέρις, Γνωῖμις, Στάσις, Κάλλις, Μόλλις, Ἀντις, Ἀλκις, Γναῖθις) εἶναι σκοτεινῆς ἔτυμο-

⁴¹) IC I, XXIV Praef. Hist. καὶ XXII 8. Διὰ τὸ ὄνομα ἐκτὸς τῆς Κρήτης βλ. P a r e, Ἐτεάρχος· πβλ. καὶ τὰ ἄλλα μὲ ἀ' συνθ. ἔτεο- ὀνόματα: Ἐτεάνδρος, Ἐτεοκλῆς, Ἐτεοκλος, Ἐτεοκλυμένη, Ἐτεόνικος, Ἐτεόφιλος, Ἐτεοπλος, Ἐτεονεύς, Ἐτεωνός.

⁴²) Ἀναλόγου σχηματισμοῦ μὲ τὸ Πηράντας ὀνόματα συχνὰ ἐν Κρήτῃ: Μελάντας, Ξεννίτας, Θυλίτας, Λουσιάφας, Παρδάλας. Ἄν τὸ ἔλλιπές ὄνομα τῆς ἐξ Ἀγ. Θωμᾶ Μονοφατοῦ ἐπιγραφῆς IC I, XXXI 3c: Στρατι--- Πηρ--- εἶναι τὸ Πηράντας, δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ.

⁴³) IC I, XXII praef. Hist. Πβλ. P a r e, Δεῖνις.

⁴⁴) IC I, VIII 40· καὶ τύποι Ἐξακέστας (XXII 18, VIII praef. Hist., XXIV praef. Num.) καὶ Ἐξακεσιδάς (VII 5, XVII 35).

⁴⁵) Ἀὐτόθι IX praef. Hist., vol. II, XV 4, XXIV praef. Hist.

⁴⁶) Ἀὐτόθι I, XXII 24, VII 14, XXIV praef. Hist. Ὁ ἐν vol. II, III 6 εἶναι Ἀχαιοός. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ θ. τὸ ὄνομα Ἀγίσαιμος (I, XXII 33).

λογίας καὶ γνωστὸν μόνον ἐκ τῆς ἐξ Ἀμνισοῦ ἐπιγραφῆς ΠΑΕ 1936, 86: ἐπὶ κόσμων τῶν σὺν Κλουμενίδα τῶ Κοίχιος τὸ δεύτερον.

Στίχ. 7. κατὰ πρόσταγμα: δοθὲν διὰ ὄνειρον⁴⁷, διὰ μαντείας⁴⁸ ἢ διὰ διοσημίας⁴⁹. Συνήθης ἀπὸ τὸν Β' αἰῶνα εἶναι ἡ μνεία εἰς ἐπιγραφὰς τῆς κατὰ θεϊαν ἐντολὴν ἀπαγορεύσεως ἢ ἀναθέσεως. Οἱ συνήθεις τύποι εἶναι: κατὰ πρόσταγμα, κατὰ τὸ πρόσταγμα ἢ κατ' ἐπιταγήν⁵⁰, κατὰ κέλυσιν⁵¹, προστάξαντος ἢ ἐπιτάξαντος τοῦ θεοῦ⁵².

Στίχ. 8-9. σὺν θεοῖς πᾶσι καὶ τῷ πατρὶ: μὲ τὴν βοήθειαν ἢ τὴν θέλησιν καὶ συνευδόκησιν πάντων τῶν θεῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ πατρὸς τῶν θεῶν καὶ τῆς Α. Σ. Ἡ μνεία τῶν κατ' ἐξοχὴν ἢ τοπικῶς λατρευομένων θεῶν ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν μνείαν πάντων τῶν θεῶν εἶναι συνήθης εἰς τοὺς ὄρκους τῶν κρητικῶν πόλεων⁵³. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν Ἀπταραίων, ἐπὶ τῆς ἀσυλίας τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διονύσου τῆς Τέω, κατ' ἀνάλογον τρόπον ἀναγράφεται: ποτὶ πάντας τὸς θεὸς ἀμῶν καὶ τὸν Διόνυσον⁵⁴, ὡς τῆς πόλεως καθιερωθείσης τῷ Διονύσῳ. Ἐν Κνωσῷ ὡς γνωστὸν ἐξέχουσα ἦτο ἡ λατρεία τοῦ Πατρὸς τῶν Θεῶν⁵⁵, περὶ ἧς εὐγλώττως ὁμιλοῦν καὶ τὰ νομίσματα τῆς πόλεως.

⁴⁷) Πβλ. Dittenberger, Sylloge^s (ἐφεξῆς Dittenb.) III, 1127: κατὰ πρόσταγμα δι' ὄνειροκρίτου, 1128: καθ' ὄραμα, 1147-9: κατ' ὄναρ, 1150: κατὰ ὄνειρον, 1151: ὄφιν ἰδοῦσα, 1152: καθ' ὕπνου. Πβλ. καὶ τὰ ἐκ Λεβήνος (IC I. XVII 19 καὶ 26) παραδείγματα: καθ' ὕπνον ἐπιτάξαντος καὶ κατ' ὄναρ. Ὁνειροκρίτης Πολυρρήγιος ἐν Dittenb. 1133. Βλ. ἰδίᾳ τὴν λίαν χαρακτηριστικὴν ἐπιγραφὴν ἐξ Αἰγύπτου τοῦ I' αἰ. (Milne, Gr. Inscr. Caire 44, 27567): ἐκτύπια κρίνω τοῦ θεοῦ πρόσταγμα ἔχων τυχαγαθαί· Κρηὸς ἐστὶν ὁ κρίνων τάδε.

⁴⁸) Πβλ. Dittenb., 1154, Ziehen, 112, 15: κατὰ μαντείαν.

⁴⁹) Πβλ. τὸ λίαν χαρακτηριστικὸν ἐκ Λεβήνος ἐπίγραμμα XVII, 21:

Πρώτοι μὲν Σώσωι γενέται Ἀσκληπί' ἔδειξας
ὑδατος εὐσήμως εἰς ναὸν ἀτραπιτόν,
φανθεὶς μὲν καθ' ὕπνον, πένγας δ' ὕπαρ αὐτὸς ὄδαγόν
θεῖον ὄφιν, πᾶσιν θαῦμα βροτοῖσι μέγα...

⁵⁰) Κατὰ πρόσταγμα: Dittenb., 1127, 1129, 1131, 1134, 1138: κατ' ἐπιταγήν: 1153: IC I, XVII 17 (Λεβήνος), VIII 15 (Κνωσοῦ).

⁵¹) Ziehen, Fasti Sacri n. 18.

⁵²) Dittenb., 1095: IC I, XVII 19, 14.

⁵³) IC I, IX 1A (ὄρκος Δρηρίων): καὶ θεοὺς πάντας καὶ πάσας· Blass, 5147 (ὄρκος Λυττίων). Εἰς συνθήκας αὐτόθι 5024, 5039, 5041, 5075, 5120. Πβλ. τὸν ὄρκον τῶν ἐξεταστῶν τοῦ ψηφίσματος τῶν Δημητριέων Dittenb. 1157: Ὁμνύω Δία Ἀκραῖον καὶ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Κοροπαῖον καὶ τὴν Ἀρτέμιν τὴν Ἰωλκίαν καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς πάντας καὶ πάσας... Αὐτόθι 1150: Ἀσκληπιῶ καὶ Ὑγείᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς πᾶσι καὶ πάσαις.

⁵⁴) Blass, 5181₃₀ (IC II 2,30): Ἡ ἀνάθεσις τῆς ἐπιγραφῆς γίνεται: ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἀπτέρας.

⁵⁵) IC I, VIII. Res sacrae (Juppiter): ἐπιγραφαὶ 17 καὶ 18: Θεῶ Σωτήρι Θεῶ Ὑψίστῳ (εἰς ὃν ἐν Χερσονήσῳ ἀφιεροῦται ὁ ἀετὸς VII, 7).

Στίχ. 10. καὶ Ἀρτέμιδι Σκοπελίτι; Ἡ Ἀρτεμις Σκοπελίτις ἀναφέρεται μετὰ τοῦ Πατρὸς πιθανώτατα ἐπειδὴ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἱεροῦ ταύτης ἀφεώρα ἢ ἐπιγραφή. Τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Κνωσῶ μᾶς διδάσκουν ἢ τε συνθήκῃ Κνωσοῦ καὶ Τυλίσου⁵⁶ καὶ τὰ νομίσματα⁵⁷. Ἡ συνθήκη καθορίζει ὅτι τὸ Ἀρταμίτιον εὐρίσκειτο μεταξὺ τῶν ὄρων τῆς Κνωσίας γῆς πρὸς τὴν τῶν Τυλισίων⁵⁸: ὄροι τᾶς γᾶς. ἠυδὸν ὄρος καὶ Αἰετοὶ κάρταμίτιον καὶ τὸ τὸ Ἀρχὸ τέμενος καὶ ἡ ποταμὸς . . . . Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀρτεμισίου; Τὰ ὄροθέσια βεβαίως δὲν εἶναι καθωρισμένα, ἀλλὰ εἶναι εὐλογον, ὅτι ταῦτα ἤρχιζον ἀπὸ τῆς παραλίας περιοχῆς καὶ ἔβαινον πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, δυτικῶς πάντοτε τῆς Κνωσοῦ. Τὸ τέταρτον ὄροθέσιον, τὸ Τέμενος τοῦ Ἀρχου, καθορίζεται κατωτέρω ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιγραφῇ: τὸν Ἀρχον τὸ τέμενος ἔχεν τὸ ἦ Ἀχάροναι (στ. 15-16), δηλαδή, ὡς ἤδη ὁ πρῶτος τὴν ἐπιγραφὴν δημοσιεύσας Vollgraff ὑπεστήριξεν, ἐν Ἀρχάνες⁵⁹. Τὰ προηγούμενα ὄροθέσια, τὸ Ὑῶν ὄρος, οἱ Αἰετοὶ καὶ τὸ Ἀρταμίτιον, θὰ ἔδει νὰ εὐρίσκωνται κατὰ σειρὰν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῶς τῆς Τυλίσου ἀπὸ θαλάσσης μέχρις Ἀρχανῶν περιοχῆς. Ἐπομένως δὲν ἀποκλείεται νὰ συμπίπτῃ τοῦτο μετὰ τοῦ προκειμένου Ἀρτεμισίου, εὐρισκομένου ἴσως νοτίως τῆς Φορτέτσας ἐπὶ ὑψώματος, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἔφερεν ὡς πιθανόν, ὅτι τὸ Ὑῶν ὄρος εἶναι τὰ σημ. Κορακοβούνια. Φαίνεται μάλιστα ἐλκυστικὴ ἢ ὑπόθεσις, ὅτι καὶ τὸ ἕτερον ὄροθέσιον Αἰετοὶ ἐκλήθη οὕτω ἐξ ἱεροῦ τοῦ Διός, ἐν ᾧ ἴσταντο ἀετοί, ὡς ἀνάλογον ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Σ. Μαρινάτου ἐν Ἀμνισῶ ὄπου τὸ ἱερόν τοῦ Θενάτα Διός⁶⁰. Ἡ γειτονία τῶν ἱερῶν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος θὰ ἐδικαιολόγῃ ἔτι μᾶλλον τὴν παράλληλον μνεΐαν τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς Σκοπελίτιδος.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Ἀρτεμις εἶχε τοπικῶς διάφορα ἐπωνύμια,

⁵⁶) IC I, VII 4β.

⁵⁷) S v o r o n o s, Numismatique d. Crète ancienne Pl. VI 10-14, VII 24-28 (μὲ τὴν φαρέτραν, ἣτις καὶ ὡς ἴδιον ἔμβλημα verso), Catal. Brit. Mus. Münze, Crete etc. 25 f, pl. VI 11.

⁵⁸) Ἡ ὑπόθεσις, ὅτι οἱ ὄροι δυνατόν νὰ ἦσαν τῆς γῆς τῶν Κνωσίων ἀνεξαρτήτως (πβλ. Vollgraff, ἐν BCH XXXIV (1910), σ. 339), ἀποκλείεται ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα τῆς συνθήκης καὶ ἐξ ἄλλων ἀναλόγων, ὅπου διὰ τῆς αὐτῆς φράσεως ἃ ὕδωρ ῥεῖ (αὐτ. 340) καθορίζονται τὰ ὄρια δύο γειτονικῶν πόλεων.

⁵⁹) Α ὕ τ ὄ θ ι, 335 καὶ BCH XXXVII (1913) σ. 296, ὅπου καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ Ἰντοῦ (= Γιούκτα) τῆς ἰδίας ἐπιγραφῆς (α' 15).

⁶⁰) Σ. Μ α ρ ι ν ᾶ τ ο υ, Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἀμνισῶ Κρήτης. ΠΑΕ 1934 σ. 131-2 τὰ πτηνὰ εἶναι ἀετοὶ ἢ ἰέρακες. Διὰ τὴν σχέσιν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν τῇ λατρείᾳ πβλ. P.W. Real., Artemis, 1369, ὅπου καὶ Ἀρτεμις Πατρῶα μὲ Δία Μειλίχιον ἐν Συκιῶνι.

ἀναλόγως τοῦ τόπου, ὅπου ἐθεωρεῖτο κατοικοῦσα ἢ δεσπόζουσα⁶¹: Δαρναία, Δουμονίη, Κυπαρισσία, Κεδρεᾶτις, Λιμναία ἢ Λιμναίτις, Λιμενίτις, Ἐλεία, Ποταμία, Προσηώα, Παραλία, ἀλλὰ καὶ Ἀκρία, Κορυφαία, Ὀρειὰς ἢ Ὀρεστέρα, Σκιρίς, Δερεᾶτις ἢ ἢ ἐν Δειράδι, ὡς φίλη τῶν ὄρέων καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τούτων λατρευομένη⁶². Ὡς Σκοπελία δ' ἀκριβῶς ἐτιμᾶτο ἐν Ἐπιδαύρῳ, ὅπως διδάσκει ἡ ἐπιγραφή ἀναθήματος πυρφορήσαντος⁶³. Ἐν Κρήτῃ ὅμως οὐδεμία τῶν ἐπικλήσεων τούτων μᾶς εἶχε παραδοθῆ ἐπιγραφικῶς ἢ διὰ τῆς φιλολογικῆς παραδόσεως, ἐκτὸς ἂν θὰ ἔδει γὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν Ἄρτεμιν μᾶλλον παρὰ εἰς τὴν Ἀθηναῖν ἢ ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς π. Λατοῦς ἐπικλήσις τῆς Δεραμίτιος, ὡς ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀνωτέρω τῆς Δερεᾶτιδος, ἐν Ταυγέτῳ λατρευομένης⁶⁴. Ἴσως ἢ ἐν τῇ πόλει Λατῶ θεότης δὲν ἦτο ἄσχετος πρὸς τὸ ὁμώνυμον τοῦ ἐν Ταυγέτῳ ἱερὸν τὸ ἐν Δέρῳ τῆς Κνωσοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ πόλις ἀναθέτει δις στήλας συνθηκῶν⁶⁵. Ὅτι ἐκεῖ ἐλατρεύετο ὁ Ἄρης δὲν θὰ ἀπέκλειε τὴν ἐν αὐτῷ ἢ παρ' αὐτῷ λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος, ἢ ὁποῖα καὶ ἀλλαχοῦ συνελατρεύετο μετὰ τοῦ Ἄρεως ἢ τοῦ Ἐνυαλίου⁶⁶. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ἱερὸν τῆς ἐπιγραφῆς μας θὰ ἦτο αὐτὸ τὸ ἐν Δέρῳ ἱερὸν, ἐπὶ δειράδος κείμενον, καὶ ἡ Σκοπελίτις Ἄρτεμις θὰ ἔφερεν ἴσως παραλλήλως τὴν ἐπωνυμίαν Δερεᾶτις ἢ Δεράμιτις, ὡς ἐν Ταυγέτῳ καὶ Λατοῖ. Τὰ δύο ὀνόματα εἶναι σχεδὸν ἰσοδύναμα: Σκοπελίτις Ἄρτεμις, εἶναι ἢ καθιδρυμένη ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου ἢ κατοπτρευτηρίου κορυφῆς (τὴν λ. σκόπελος θεωροῦν ὡς συγγενῆ τοῦ σκοπιά)⁶⁷. Ἡ θέσις τοῦ σημερινοῦ χωρίου Φορτέτσα καὶ ἀκρι-

⁶¹) P.W. Real., Artemis (Wernicke), 1339, 1342-3, 1378 κ.έξ.

⁶²) Αὐτόθι, 1342· πβλ. καὶ Roscher's Lexicon d. Mythologie, 563, 583: als Freundin der Berge und Waldeshöhen οὐρεία, ὄρεστέρα, ὄρεσιὰς, ὄρεϊάτις, ὄρεῖτις, οὐρεσίφοιτις.

⁶³) Kanvadias, Fouilles d' Epidauré I 52, n. 91: Ἀρτέμιτος Σκοπελίας Δημοσθένους πυρφορήσας.

⁶⁴) IC I, XVI 26, 9: τῆι Ἀθηναίῃ τῆι Δεράμιτι καὶ τῆι Ἐλευθυίῃ τὸς ναὸς καὶ τὸν περίβολον ὠικοδόμησε, ὅπου δὲν φαίνεται ἂν πρόκειται περὶ ἐπικλήσεως τῆς Ἀθηναῖς ἢ ἰδίας θεότητος. Παρατηρήθη ἡ σχέσις τοῦ ὀνόματος πρὸς τὸ δέρῳ, δειρή, δειράς, τράχηλος ὄρέων, σημ. σέλλα ἢ σελλί. Τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος τοῦ Ταυγέτου ἔκειτο ἀκριβῶς ἐν Δέρῳ ἢ Δερείῳ (P.W. Real., 1383) πβλ. καὶ τὴν ἐπικλήσιν τῆς αὐτῆς θεᾶς ἐξ Ἀπερλών: ἢ ἐν Δειράδι.

⁶⁵) IC I, XVI 3, 16: Κνωσοῖ μὲν ἐν τῷ ἱερῷ τῷ Ἀπόλλωνος τῷ Δελφιδίῳ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῷ Ἄρεος [τῷ] Δέρῳ... 4, 12: Κνωσοῖ μὲν ἐν τῷ ἱερῷ τῷ Ἀπόλλωνος τῷ Δελφιδίῳ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῷ Δέρῳ...

⁶⁶) P.W. Real. Ares, Enyalios, ἐν Ἀτταλείᾳ καὶ ἐν Ἀθήναις (1362, 1365). Ἐν Κνωσῷ ὅμως μαρτυρεῖται καὶ λατρεία τοῦ Ἄρεως μετὰ τῆς Ἀφροδίτης (IC I, VIII 4β 14).

⁶⁷) Καὶ χωρίον Σκόπελα τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος Ἡρακλείου.

βέστερον ὁ τόπος ἔνθα ἀνευρέθη ἢ ἐπιγραφῇ εἶναι βραχώδης, ὑψηλὸς καὶ παρέχων εὐρείαν θέαν πρὸς τὴν περιβάλλουσαν πεδινὴν ζώνην.

Στίχ. 11. καὶ τὸς ἀφεταιίρος: αἱ Ἐταιρίαι ἦσαν ἐν Κρήτῃ κανονικαὶ πολιτικαὶ ὀργανώσεις, τῶν ὁποίων τὰ μέλη ἀπαραιτήτως ἦσαν πολῖται (πβλ. ἐν τῇ Μεγ. Ἐπιγραφῇ τῆς Γόρτυνος)⁶⁸. Οἱ ἀφεταιίροι ἦσαν οἱ ἐκτὸς τῶν ἑταιριῶν παραμένοντες ἐλεύθεροι, καὶ ἐπομένως μὴ ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν Φοικέων (αὐτ. Η 5, 25 καὶ 41). Εἰς τούτους θὰ ἀνήκον οἱ ξένοι ἐν Κρήτῃ ἐγκατασταθέντες, οἱ ἀπελεύθεροι καὶ ἄλλοι⁶⁹. Ἀλλὰ ἐνταῦθα εἶναι ἀμφίβολον ἂν οἱ ἀφεταιίροι εἶναι οἱ ἔξω τῶν ἑταιριῶν, ὡς πολιτικῶν ὀργανώσεων, ὄντες, ὡς τοῦτο ἐκ παραλλήλου μὲ τὸ Ἀσσυρίας ἐκφέρεται. Τὸ ἱερὸν παρίσταται ἐλεγχόμενον ὑπὸ ἰδιώτου (βλ. κατωτέρω) καὶ δυσπαράδεκτον θὰ ἦτο, ὅτι τούτου ἀπεκλείοντο οἱ ἐκτὸς τῶν ἑταιριῶν, τῶν κυρίων πολιτικῶν ὀργανώσεων, ὄντες. Θεωρῶ ὡς πιθανώτερον ὅτι οἱ ἀφεταιίροι ἦσαν οἱ ἐκτὸς τῆς ἑταιρείας, ὡς λατρευτικῆς ὀργανώσεως, ὄντες, καίτοι σπανίως ὁ ὄρος ἑταιρεία ἀπαντᾷ προκειμένου περὶ τοιαύτης⁷⁰. Ἡ ἐμφάνισις ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ἐπιλύκων εἶναι μᾶλλον ὑπὲρ τῆς τελευταίας ἀπόψεως.

Στίχ. 12. καὶ Ἀσσυρίας: τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συναφθῇ πρὸς τὸ ἀκολουθοῦν: ἀπὸ τῶ ἱερῶ (= ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀσσυρίας), ὡς ἀποδεικνύει τὸ καί⁷¹. Ἄλλως θὰ ἦτο καθ' ἑαυτὸ ὄλως ἀπίθανον μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος νὰ γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς ἀντιπάλου θεᾶς Ἀσσυρίας. Ἡ Ἀσσυρία πράγματι εἶναι αὐτὴ ἢ Συρία θεά, δηλ. ἡ ἀνατολικὴ Ἀφροδίτη: οὕτω τοῦλάχιστον τὴν ἀποκαλεῖ ὁ Ὀππιανὸς καὶ ὁ Νόννος ὁ Πανοπολίτης⁷². Εἰ-

⁶⁸) Καὶ ἐν Μάλλε (IC I, XIX 3, 41) καὶ Δρήρω (IX, 1, 124 καὶ 135).

⁶⁹) D a r e m b.-S a g l. III, 344β· ἡ τάξις τῶν ἀφεταιίρων ἦτο ἐνδιάμεσος τῶν τάξεων τῶν ἐλευθέρων καὶ Φοικέων. Ὁ ὄρος ἀφεταιίρος παρὰ Θεοπόμπω (Ἰστ. 332) ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ πονηροῦ ἑταίρου ἢ τοῦ ἀνευ ἑταίρων. Πβλ. Πολυδεύκου Ϛ 58: *πομπόνηροι δέ, οἱ Θεοπόμπου τοῦ συγγραφῆως ἀπολιταί, καὶ ἀφεταιίροι, καὶ ἀπαθηναῖοι.*

⁷⁰) Αἱ λατρευτικαὶ ὀργανώσεις καλοῦνται κυρίως θίασοι καὶ ἔρανοι. Συνήθης εἶναι ὁ ὄρος ἑταιρεία ἐπὶ φιλικῆς δι' ὠρισμένον σκοπὸν (λ.χ. ἀνίδρυσιν ἀνδριάντος) ὀργανώσεως. Ἐν τούτοις καὶ λατρευτικοῦ σκοποῦ ἑταιρεία ὑπῆρξαν· πβλ. P.W. Real. Ἐταιρεία (Ziebarth), ὅπου ἑταιρεία· Σαμβατιριῶν ἐν Κιλικίᾳ καὶ ἐργασιῶν ἑταιρεία ἐν Νικοπόλει. Πβλ. καὶ D a r e m b.-S a g l. III, 158β.

⁷¹) Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κανονικὸν θὰ ἦτο: καὶ τὸς ἀφεταιίρος Ἀσσυρίας ἀπὸ τῶ ἱερῶ ἀπέχεσθαι καὶ τὰ κατάλοιπα ἐμὴν μελήσει.

⁷²) Ὀππιανοῦ, Κυνηγετ. 1, 7: Ἀσσυρίη Κυθήρεια καὶ οὐ λείπουσα Σελήνη. Νόννου, Διονυσ. III, 111· IV, 244 (καὶ Ἀσσύριος Ζεὺς 40, 399). Ἐκ τοῦ ὀνόματος ταύτης κύριον ὄνομα γυναικὸς Ἀσσυρία (P.W. Real., Assyria, 1771). Ἡ θεὰ φαίνεται ἐκαλεῖτο καὶ μονολεκτικῶς Θεασυρία ἢ Θεασσυρία, ἐξ

ναι γνωστὸν τὸ ἐνιαχοῦ ἰσοδύναμον τοῦ γεωγρ. ὀνόματος Ἀσσυρία μετὰ τὸ Συρία⁷³. Τῆς θεᾶς Συρίας ὡς Ἀφροδίτης ἢ λατρεία ἐν Ἑλλάδι ἐπεξετάθη ἀπὸ τοῦ Β'. π.Χ. αἰῶνος⁷⁴, ἀλλὰ ἐν Κρήτῃ δὲν γνωρίζω ἕτερον παράδειγμα⁷⁵. Ἡ ἀντίθεσις τῆς Ἀρτέμιδος καὶ Ἀφροδίτης (μάλιστα τῆς Πανδήμου) ἐτονίσθη ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν ποιητῶν (πβλ. Εὐριπ. Ἰππόλ. 1301: τῆς γὰρ ἐχθίστης θεῶν ἡμῶν)⁷⁶, ἀλλὰ αὕτη δὲν ἀπέκλειε νὰ τοποθετῶνται τὰ ἱερά ἢ τὰ ἀγάλματα παρ' ἄλληλα⁷⁷. Ἄν τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἦτο τὸ ἐν Δέρῃ, εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι τὰ ἱερά τῶν δύο θεοτήτων ἐγειτόνευον, ἀφοῦ ὁ Ἄρης ἐν Κνωσῷ, ἔχων ἱερὸν ἐν Δέρῃ, ἐλατρεύετο μετὰ τῆς Ἀφροδίτης⁷⁸. Ἡ γειτονία τούτων θὰ ἠρμήνευεν φυσικώτερον τὴν ἀπαγόρευσιν. Ἐνταῦθα θὰ ἦτο κανονικὴ ἐκφορὰ: καὶ τὰς Ἀσσυρίας (ὅπου τὸ Ἀσσυρίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι γενικὴ: τὰς τῆς Ἀσσυρίας, ἢ αἰτιατικὴ: τὰς Ἀσσυρίας, τὰς ἀκολουθούς ἢ λάτρεις τῆς Ἀσσυρίας)⁷⁹. Ἡ ἄνευ ἄρθρου ἐκφορὰ εἶναι ἀνώμαλος πῶς μετὰ τὸ προηγηθὲν: τὸς ἀφεταιίρος, καὶ θὰ ἔκλινέ τις εἰς παραδοχὴν χαρακτηριστικῆς παραλείψεως: καὶ (τὰς) Συρίας. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπιβάλλεται ὅπωςδήποτε. Αἱ Ἀσσύριαι πιθανῶς ἦσαν αἱ ἱερόδουλοι τῆς θεᾶς.

οὗ τὰ λατινικὰ Diasuria (καὶ Gallus Diasuriaes), Dasyria καὶ Jasyria (βλ. Roscher, ἄρθρ. Syria, 1630, 1641). Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἱεραιπόλεως (Βαμβύκης) ΘΕΑССΥΡΙΑСΙΕΡΟΠΟΛΙΤΩΝ.

⁷³) P a r e, Ἀσσυρία ἀντὶ Συρία ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ Ἀρριανοῦ ἀντὶ Λευκοσυρία ὑπὸ Σκύλλακος ἀντὶ Φοινίκη ὑπὸ Νόννου. Καὶ Σύροι=Ἀσσύριοι.

⁷⁴) Βλ. μνημονευθὲν ἄρθρον τοῦ H ö f e r παρὰ Roscher. Dittenb. 1136: Ἀγνῆ Ἀφροδίτῃ τῇ Συρία θεῶ. Ἐνιαχοῦ ἢ λατρεία τῆς Συρίας θεοῦ διαστέλλεται ἀπὸ τὴν τῆς Ἀφροδίτης: Dittenb., 1111, 75 καὶ ἐν παπύρῳ τῆς Αἰγύπτου: H ö f e r, αὐτ. 1634. Ἡ Συρία θεὸς λατρεύεται καὶ ὑπὸ ἄλλα ὀνόματα: Ἀτάργατις (μετὰ τοῦ Ἀδάδου: Dittenb., 1134), Ἀθάρα, Δερκετώ.

⁷⁵) Ἀντιθέτως ἐν Κρήτῃ ἔχει ἕκτασιν κατὰ τοὺς ἑλληνορωμαϊκοὺς χρόνους ἢ λατρεία τῶν Αἰγυπτίων θεῶν Σεράπιδος, Ἴσιδος καὶ Ἀμμωνος.

⁷⁶) Ἡ Ἀρτεμις στέλλει τὸν κάπρον κατὰ τοῦ Ἀδώνιδος (Ἀπολλόδ. III, 14, 4· σχόλ. Εὐριπ. Ἰππόλ. 1420).

⁷⁷) P. W. Realenc., Artemis, 1360-1.

⁷⁸) IC, vol. I, VIII 4, 14: τῷ Ἄρει καὶ τῷ Ἀφροδίτῃ τὸν Κνώσιον ἱερέα θύεν. Ἡ Ἀφροδίτῃ ἐν Κνωσῷ ἐλατρεύετο, ὡς πληροφορεῖ ὁ Ἡσύχιος, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἀνθεια (ἐπίκλησιν, τὴν ὁποίαν φέρει καὶ ἡ Ἥρα ἐν Ἄργει: Παυσ. 2, 22, 1) πβλ. P. W. Realenc., Antheia.

⁷⁹) Ὁ ὄρος δὲν εἶναι παραδεδομένος, ἔχει ὅμως τὰ ἀνάλογά του: Γάλλοι, Camilli (κατ' ἀρχὰς ἱερεῖς τοῦ Καδμίλου), Βάκχοι (ἀκόλουθοι τοῦ Βάκχου), Ταῦροι (οἱ τιμῶντες τὸν Ταῦρον-Διόνυσον ἢ Ταῦρον-Ἄπιν), Servi Venerii (ἱερόδουλοι τῆς Ἀφροδίτης πβλ. P. W. Realenc.: ἱερόδουλοι, 1466): Δοῦλοι ἱεροῦ ἐν Κρήτῃ, μάλιστα Ἀρτεμισίου, παρὰ Παυσανίᾳ, III, 18, 4 πρῶθεντα ἐς Κρήτην δουλεύειν, ἐνθα ἦν Ἀρτέμιδος τοῖς Κρησὶν ἱερόν.

Στίχ. 13-14. ἀπὸ τῶ ἱεροῦ ἀπέχεσθαι: τόσον οἱ ἀφεται-
ροι, ὅσον — καὶ πρὸ παντός — αἱ τῆς Ἀσσυρίας ὀπαδοί, ὡς μὴ ἀγναί
ῶφειλον γὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὸ ἱερόν τῆς ἀγνῆς Ἀρτέμιδος. Ἀπαγόρευ-
σιν εἰσόδου μὴ ἀγνῶν παρέχει ἡ ἐξ Ἀστυπαλαίας ἐπιγραφὴ Z i e h e n,
Leges Sacrae 123: Ἐς τὸ ἱερόν μὴ ἐσέρπεν ὅστις μὴ ἀγνός ἐστι, ἢ
τέλει ἢ αὐτῶι ἐν νῶι ἐσσεῖται ἀπαγόρευσιν δι' ἀμυήτους καὶ γυναικας,
ἐκ Πάρου, αὐτόθι 105: Ὅρος. Ὑπάτω ἀτελέστοι οὐ θέμις οὐδὲ γυ-
ναικὶ καὶ Dittenberger, Syllog^a. 736, 36: μηδὲ παρερπέτω μη-
θεῖς ἀμύητος εἰς τὸν τόπον διὰ ξένους, Z i e h e n, 106: ..... χσένωι
Δωριῆι οὐ θέμις.... καὶ αὐτόθι: 96, ἐξ Ἀρχεσίνης Ἀμορογοῦ: μὴ
ἐξεῖναι κατέχεσθαι (Dittenb. κατάγεσθαι) εἰς τὸ Ἡραῖον ξένωι μηδε-
νι....⁸⁰. Λίαν δὲ χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐξ Ἐρεσοῦ ἐπιγραφὴ, αὐτόθι
117, ἡ ὁποία ἀπαγορεύει «εἰστέιχην» εἰς τὸ ἱερόν ἐπὶ ὠρισμέ-
νας ἡμέρας τοὺς ἀπὸ πένθους, λεχοῦς, γυναικός⁸¹, διηνεκῶς δὲ τοὺς
προδότας καὶ τοὺς γάλλους (μὴ εἰστέιχην δὲ μηδὲ γάλλοις μηδὲ γυναι-
κας γαλλάζην ἐν τῶι τεμένει⁸², ὡς ἐνταῦθα τὰς ἀσσυρίας), ὡς ἐπίσης
ἀπαγορεύει τὴν εἰσαγωγὴν ὠρισμένων ἀντικειμένων. Ποίας θεᾶς ἦτο
τὸ τελευταῖον ἱερόν ἀμφισβητεῖται: ὁ Ziehen πιστεύει, ὅτι ἦτο ἱερόν
τῆς Θέμιδος, τῆς Γῆς, τῆς Εἰλειθυίας ἢ αὐτῆς τῆς Ἡρας. Πιστεύω
ὅμως ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος.

Κήρουξιν τοῦ χώρου ὡς ἱεροῦ ἢ τοῦ τεμένου ὡς ἀσύλου τῆς Ἀρτέ-
μιδος ἔχομεν εἰς δύο ἐπιγραφάς, τὴν πρώτην ἐξ Ἐφέσου (Dittenb.
III, 989): «τὸ τέμενος τῆς Ἀρτέμιδος ἄσυλον πᾶν, ὅσον ἔσω περιβόλου
ὅς δ' ἂν παραβαίνηι, αὐτὸς αὐτὸν αἰτιάσεται», τὴν δευτέραν ἐξ Ἰθάκης
(Ziehen, 295): «ἱερός ὁ χώρος τῆς Ἀρτέμιδος τὸν ἔχοντα καὶ καρ-
πούμενον τὴν μὲν δεκάτην καταθῦειν ἐκάστου ἔτους· ἐκ δὲ τοῦ περιτιοῦ
τὸν ναὸν ἐπισκευάζειν· ἐὰν δέ τις μὴ ποιῇ ταῦτα, τῇ θεῶ μελήσει», ἡ
ὁποία ἀποτελεῖ ἀπλῆν ἐπανάληψιν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἐν Σκιλλοῦντι
Ἀρτεμισίου τοῦ Ξενοφῶντος (Ἀναβ. V, 3, 13).

Στίχ. 14-15. καὶ τὰ κατάλοιπα ἐμὴν μελήσει: ἡ προσω-
πικὴ αὐτῆ φράσις ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ἱερόν ἦτο ὑπὸ ἰδιωτικὸν ἔλεγχον
καὶ ἀκριβῶς ἐκείνου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα καὶ τὸ λειτούργημα ἀκολου-

⁸⁰) Γνωστὴ ἐξ ἄλλου εἶναι ἡ ἀπαγόρευσις ὠρισμένων ζώων ἢ ἀντικειμένων
εἰς τὰ ἱερά (πβλ. τοῦ τεμένου τῆς Ἀλεκτρῶνας ἐν Ρόδῳ: Ziehen, 145),
ἢ βοσκῆς εἰς ἱερά ἄλση (αὐτ. 111).

⁸¹) Ziehen, 92, ἐκ Δήλου, ἐπίσης εἰς ἱερόν Ἀρτέμιδος ἀφορῶσαν: παρι-
εναὶ ἀγνὸν ἀπὸ γυναικός -- καὶ ταρίχου. Πβλ. καὶ τὰς 90 καὶ 91, ἐπίσης ἐκ
Δήλου.

⁸²) Γαλλάζην: βακχεύειν ὡς οἱ Γάλλοι. Οἱ Γάλλοι, ἀποτετμημένοι θερά-
ποντες τῆς Μεγάλης Μητρός, δὲν ἐθεωροῦντο ἀγνοὶ καὶ καθόλου κατεφρονοῦντο
ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐπισήμου θρησκείας (πβλ. Ziehen, 306).

θοῦν εἰς τοὺς τρεῖς ἐπομένους στίχους. Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι τὸ ὄνομα ἐχαράχθη μετὰ τοῦ πρώτου μέρους καὶ οὐχὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀκολουθούσης (στ. 19-24) προσθήκης. Ἀνάλογος ἔξασφάλις δικαιοματῶν ἰδιώτου, ἔχοντος τὴν ἐπικαρπίαν τοῦ ἱεροῦ ἔναντι ὑποχρεώσεων πρὸς αὐτό, περιέχεται ἐν τῇ ἀνωτέρω μνημονευθείσῃ ἐπιγραφῇ τοῦ Ξενοφῶντος. Πβλ. ἀνάλογον ἐκ Θάσου «ἐκδοσιν» τοῦ κήπου τοῦ Ἡρακλέους ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀπολύτου καθαριότητος αὐτοῦ (Z i e h e n, 110)⁸³.

Τὰ κατάλοιπα θὰ ἦσαν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τοῦ ἱεροῦ, ὧν μέρος καθορίζεται κατωτέρω διὰ τῆς προσθήκης.

Στίχ. 16 - 18. *Κιθαριστὰς Ἀριστόδαμος Διοκλέϊος*: Τὸ ὄνομα ἐνταῦθα ἐπέχει θέσιν ὑπογραφῆς, ἐπεξηγούσης τὸ ἐμὶν (= ἐμοί), ἀλλὰ δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι ἐγράφη ταυτοχρόνως μὲ τὰ ἀνωτέρω, ἀφοῦ μάλιστα ἡ γραφὴ εἶναι κατὰ τι λεπτοτέρα. Ἀνάλογον στενόν, τριῶν διαδοχικῶν προσθηκῶν εἰς ἱερὸν κανονισμόν, τῶν ὁποίων ἡ δευτέρα παρέχει τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέντος καὶ τὸν κανονισμόν ὀρίσαντος, ἔχομεν εἰς τὴν ἐκ Ζέας Πειραιῶς ἐπιγραφὴν Z i e h e n, 18: *Θεοὶ κατὰ τάδε προθύεσθαι... Εὐθύδημος Ἐλευσίνιος ἱερεὺς Ἀσκληπιοῦ τὰς στήλας ἀνέθηκε τὰς πρὸ τοῖς βωμοῖς, ἐν αἷς τὰ πόπανα πρῶτος ἐξηκάσατο, ἃ χρὴ προθύεσθαι...*⁸⁴.

Ἡ ἐμφάνις κιθαριστοῦ ἐξουσιάζοντος ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος δὲν ξενίζει: εἶναι γνωστὴ ἡ σύνδεσις τῆς κιθαρίσεως μὲ τὴν λατρείαν, ἰδιαιτέρως ὁμῶς μὲ τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, οἵτινες ἐμφανίζονται καὶ ὡς κιθαρωδοὶ μὲ τὴν ποδήρη ἐσθῆτα τῶν κιθαρωδῶν⁸⁵. Ἡ ἐπιφανὴς θέσις κιθαριστῶν καὶ κιθαρωδῶν ἀλλαχοῦ καὶ ἐν Κρήτῃ μαρτυρεῖται διὰ τῶν ἐπιγραφῶν, ἰδίως προξενικῶν⁸⁶.

Τὸ ὄνομα Ἀριστόδαμος εἶναι παραδεδομένον ἐν Κρήτῃ⁸⁷. Συχνότερον εἶναι τὸ τοῦ Διοκλέους.

Στίχ. 19-24. Ἡ προσθήκη εἶναι προφανῶς αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοδάμου καὶ σκοπὸν ἔχει νὰ ἐδραιώσῃ διὰ σαφεστεράς ῥήτρας τὴν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ δικαιοδοσίαν του, ἥδη ἀσαφῶς καθορισθεῖσαν διὰ τοῦ προηγηθέντος: τὰ κατάλοιπα ἐμὶν μελησεῖ. Ῥητῶς καὶ πάλιν διατυποῦται ὅτι ἡ δικαιοδοσία του αὕτη τυγχάνει τῆς συνευδοκίσεως τῶν θεῶν, ὅθεν

⁸³) Πβλ. Z i e h e n, 122. ἐξ Ἀνάφης, περιέχουσαν ψήφισμα κατασκευῆς ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ὑπὸ ἰδιώτου ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ναὸς μετὰ τὴν οἰκοδομήν του θὰ ἀπέβαινε δημόσιος.

⁸⁴) Πβλ. ἀνάλογον ἐκ Τατοῖου: Z i e h e n, 17.

⁸⁵) Ἀπεικόνισιν τῆς Ἀρτέμιδος ὡς κιθαρωδοῦ βλ. D a r e m b . - S a g l. I, 1217.

⁸⁶) B l a s s, 5104 (ἐξ Ὀλοῦντος, ὅπου τιμῶνται διὰ προξενίας δύο κιθαρωδοί).

⁸⁷) I C II, XXIII 33 (Πολυρρήνιος), V Praef. Hist. σ. 45 (Ἄξιος).

συνιστᾶ μὴ ἀψυχῆν (νὰ μὴ ἀδημονοῦν καὶ λιποψυχοῦν, οἱ ἑταῖροι προφανῶς), ἀλλὰ τοῦναντίον νὰ ἐκτελοῦν τὰ κελευόμενα ὑπὸ τούτου.

Διὰ τὴν συχνὴν χρῆσιν τοῦ ἔρπεν, ἀφέρπεν, παρέρπεν (= ἵεναι) ἐν Κρήτῃ καὶ μάλιστα κατὰ τὴν περιοχὴν Γορτύνης, Κνωσοῦ, Λατοῦς καὶ Ἱεραπίτνης πβλ. J a c o b s t a h l, αὐτόθι σ. 56⁸⁸.

Ἐν συμπεράσματι δύναται ὡς ἀκολούθως νὰ διατυπωθῇ τὸ θέμα τῆς ἐπιγραφῆς: Ἐπιλύκων ὄντων τοῦ Τυχάσιος, ἔχοντος τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα τοῦ Εὐαγγέλου (ἢ Θεαγγέλου), καὶ τῶν Αἰόλου τοῦ Ἐτεάρχου, Πειράντα τοῦ Λαοτίμου, Λεινομένους τοῦ Λεξιναίου, Ἐξάκωνος τοῦ Σάμου καὶ Πειθία τοῦ Κοίχιος, κατόπιν θείου προστάγματος, μὲ τὴν συνευδόκησιν πάντων τῶν θεῶν, ἰδίᾳ ὁμῶς τοῦ Πατρὸς τῶν θεῶν καὶ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Σκοπελίτιδος, ὁ κιθαριστῆς τοῦ ἱεροῦ Ἀριστόδαμος τοῦ Διοκλέους παραγγέλλει νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ οἱ ἐκτὸς τῆς ἐταιρείας καὶ οἱ ὄπαδοὶ τῆς Συρίας θεᾶς, δηλῶν ὅτι τὰ περιπλέον θὰ εἶναι ἰδικόν του μέλημα. Συμπληρωματικῶς ὁ αὐτὸς προσθέτει ὅτι, πάντοτε μὲ τὴν συνευδόκησιν τῶν θεῶν, οὐδεὶς ἔλεγχος πρέπει νὰ ἀσκῆται εἰς τὰς ἐνεργείας του, οὐδὲ ἐπιτρέπεται ἐπ' αὐτῶν ἀδημονία ἢ λιποψυχία, ἀλλὰ πάντες ὀφείλουν νὰ ἐκτελοῦν τὸ παραγγελόμενον πρὸς πλήρωσιν ἀνάγκης τοῦ ἱεροῦ ἄνευ ἀντιλογίας.

Ν. ΠΛΑΤΩΝ

⁸⁸) Πβλ. IC I, VIII 13: καὶ θυσίαι ἐρπέτω ὁ Κνώσιος· αὐτ., XVIIE 9, 10 ... κηκέλετο ἀπέρπεν...· αὐτ. 12B (ἐκ Λεβήνος): ... ἔρπεν... Καὶ ἔξω τῆς Κρήτης εἰς ἐντελῶς ἀνάλογον χρῆσιν εἰς ἐπιγραφὰς ἱερῶν: Z i e h e n, 63: μὴ ἐξέστω παρέρπην ἔχοντας ἐν τὸ ἱερόν...· 123: ἐς τὸ ἱερόν μὴ ἐσέρπεν...